

İNFORMASIYA İNQİLABLARI VƏ JURNALİSTİKANIN TƏKAMÜLÜ

Sünbül Zalova

UOT 004. 351

MEA İnformasiya Texnologiyaları İnstitutu

sunbulzalova@gmail.com

Xülasə

Məqalədə texnologiyanın jurnalistikanın inkişafına təsiri, informasiya inqilabları haqqında məlumat verilmişdir. Həmçinin texnologiyanın inkişafı, texnologiyanın jurnalistikaya tətbiqinə dair mövcud vəziyyət, bu istiqamətdə rast gəlinən problemlər məqalənin

tədqiqat obyekti olmuşdur. Beynəlxalq mediada geniş istifadə olunan İKT jurnalistikasına dair nümunələr göstərilmişdir. Texnologiyanın, xüsusilə də süni intellektin jurnalistikaya tətbiqi ilə yeni yaranan media istiqamətləri haqqında məlumat verilmişdir. Məqalədə həmçinin jurnalistika peşəsinin tarixi tədqiq olunmuş və texnologiyanın medianın inkişafındakı rolunu qeyd olunmuşdur.

İnformasiya inqilabları anlayışı, texnologiyanın inkişafı və jurnalistikaya tətbiq olunması haqqında məlumat verilmişdir. İnformasiya inqilabları ilə bağlı akademik tədqiqatlar araşdırılmışdır. Tarix boyu jurnalistikanın inkişafında texnologiyanın necə mühüm rol oynadığı göstərilmişdir. Həmçinin informasiya inqilabları ilə yanaşı sənaye inqilablarının jurnalistikaya təsiri araşdırılmışdır.

İKT-nin jurnalistikaya tətbiq olunmasının perspektivləri və yarıda biləcəyi problemlər tədqiq olunmuşdur. Texnologiyanın jurnalistikaya tətbiqi informasiyanın toplanmasının, hazırlanmasının və yayılmasının – yəni informasiya emalı prosesinin yeni formasını təmin edə bilər.

Açar sözlər: *informasiya inqilabları, informasiya texnologiyaları, sənaye inqilabları, Süni intellekt, NLG texnologiyaları, Robot jurnalistikası*

GİRİŞ

Jurnalistika qədim tarixi olan peşədir. Tarix boyu texnologiyanın inkişafı jurnalistikanın təkamülünə şərait yaradıb. Məlumdur ki, internet, media, peyk yayım sistemi, başqa texnoloji yeniliklər dünyanın bütün nöqtələrini ölçədən edib. Dünyanın ən ucaq nöqtəsində baş verən hadisə bir an içində bütün bölgələrdə və qitələrdə yaşayan əhaliyə çatdırıla bilər. Bütün bunlar informasiya mübadiləsi əsasında baş verir.

Jurnalistikada təkamülün əsas tendensiyası texnologiyadır. Texnologiyanın inkişafı ilə əlaqədar olaraq jurnalistika və kütləvi kommunikasiyanın auditoriyası dəyişir. Jurnalistika ilk yaranan zaman xəbərlər cəmiyyətin ən imkanlı təbəqəsinə yönəlmişdi. On doqquzuncu əsrdən başlayan texnoloji dəyişikliklərlə jurnalistika geniş kütlələrə çatmağa başladı. Texnoloji yeniliklər birbaşa və ya dolayı yolla daima jurnalistikanın inkişafına şərait yaradıb.

Əvvəllər imkanı olan hər kəs qəzet və ya jurnal işlədə bilərdi. Texnologiya təkmilləşdikcə istehsal, proqramlaşdırma və paylama üçün qiymət etiketi artdı. Bu da getdikcə daha az adamın xəbər bülletenlərini, qəzetləri, jurnalları, radio və televiziya stansiyalarını almağa və idarə etməyə imkan verdi. Beləliklə, medianın mülkiyyəti getdikcə daha az insanın əlində cəmləşdi.

On doqquzuncu əsrdə bir çox inkişaf etmiş ölkələrdə jurnalistika və kütləvi kommunikasiya böyük biznesə çevrilmişdi. İnkişaf etmiş dünyanın ən böyük tirajlı qəzetlərinin əksəriyyəti və ən böyük radio stansiyaları, televiziya şəbəkələri və proqram istehsal edirdi. Rəqəmsal texnologiya bu tendensiyanı dəyişdirdi.

Texnologiya medianın auditoriyasına da təsir göstərdi. Əsrlər əvvəl yalnız savadlı, pullu elita xəbər bülletenləri, qəzetlər, broşuralar və jurnallar ala bilərdi; amma texnologiya bunu dəyişdi. Çap texnologiyasındakı irəliləyişlərlə, qəzet və jurnalların qiyməti aşağı düşdü. Eyni zamanda, tərtibat, dizayn və yazı

üslubunda edilən dəyişikliklər qəzet və jurnalları vizual olaraq daha cəlbedici, oxunaqlı və oxucu kütləsi arasında daha populyar etdi. Qəzetlər və jurnallar həqiqətlər də kütləvi ünsiyyət formalarına çevrildi. Yeni radionun, televiziyanın və filmlərin mediası ilk vaxtlardan böyük populyarlıq qazandı.

Beləliklə, texnologiya sayəsində jurnalistika və kütləvi kommunikasiyanın potensial auditoriyası kiçik pullu elitadan "kütləvi" auditoriyaya, maraq, sosial-iqtisadi, demoqrafik və psixografik amillərə görə qruplaşdırılmış seqmentli auditoriyaya çevrildi.

Kütləvi informasiya vasitələrinin struktur mənada rəqəmsallaşmaya paralel olaraq bir çox dəyişikliklərə məruz qalması zərurət kimi qəbul ediləndə, media fərd-cəmiyyət ilə biznes, texnologiya, təhsil, səhiyyə və siyasət kimi sahələr arasında körpü rolunu oynayır.

Jurnalistika ilk yaranan dövrlərdə müxbirlər üçün peşəkarlıq standartları yox idi. İlk redaktorlar və jurnalistlər müəyyən bir baxış bucağının yaxud siyasi partiyasının təbliğatçısı idilər.

XIX əsrdə texnologiya daha təkmilləşdikcə, informasiya istehsalı məzmunundan ayrıldı. Yalnız bundan sonra redaktorlar, jurnalistlər inkişaf etmiş ölkələrdən bu gün jurnalistika ilə əlaqəli bəzi standartları inkişaf etdirə bildilər. Zəmanə dəqiqlik, operativlik və obyektivlik informasiyanın sərbəst mübadiləsinin mövcud olduğu əksər inkişaf etmiş ölkələrdə qəbul edilmiş standartlara çevrildi.

Informasiya inqilabları

Informasiya inqilabları daima jurnalistikanın təkamülünə səbəb olub. Informasiya Cəmiyyətinin formalaşmasında informasiya inqilabları mühüm rol oynayır. I informasiya inqilabı insanlar arasında informasiya mübadiləsinin əsasını təşkil edən nitqin meydana gəlməsi, II baş verib. Əvvəllər jurnalistika şifahi yayılan xəbərlərdən ibarət idi. Belə ki, informasiyanın əsas mənbəyi geri dönmə təcirlər, dənizçilər və səyahətçilər idi. Onlar materika yeni xəbər gətirirdilər, bu da şəhərdən – şəhərə yayılırdı. Bu cür xəbərini yayılması çox etibarlı deyildi.

II informasiya inqilabı təxminən 5-6 min il bundan əvvəl yazının meydana gəlməsi ilə əlaqədardır. Yazının meydana gəlməsi qəzetin (yazılı mətbuatın) yaranmasına təkan verib. İlk qəzet 1566-cı ilin əvvəlində Venesiyada geniş yayılmış, əl ilə yazılmış xəbər vərəqlərindən ibarət idi. Bu həftəlik xəbər vərəqləri İtaliya və Avropadakı müharibələr və siyasət haqqında məlumatlar verirdi (1).

III informasiya inqilabı XV əsrin sonuna təsadüf edir. Belə ki, 1947-ci ildə alman alimi Quttenberq kitab çap texnologiyasını ixtira etməklə bu inqilabın əsasını qoydu. Çap texnologiyasının kəşfi kitab, qəzet, jurnal nəşrlərinin aktuallaşdırdı. Qeyd edim ki ilk çap qəzetləri Almaniyada 1609-cu ildən həftəlik nəşr olunurdu.

IV informasiya inqilabının əsasını elektrik kəşfi nəticəsində telefon, teleqraf texnologiyasının meydana gəlməsi (1896) təşkil edir, sonralar elmi-texniki tərəqqinin inkişafı nəticəsində radio və televiziya kəşf olundu. Bu inqilabın verdiyi imkanlar hesabına informasiya bolluğu yaranmağa başladı. Bu da radio-televiziya jurnalistikası formalaşdırdı.

Bəşinci informasiya inqilabının nəticəsi İnternetdir. Bu inqilabın mahiyyəti bütün dünya üzrə proqram və texniki vasitələrin, rabitə və telekommunikasiya vasitələrinin, informasiya ehtiyatlarının və ya bilik ehtiyatlarının vahid informasiya telekommunikasiya infrastrukturunu kimi vahid informasiya məkanına inteqrasiyasından ibarətdir. Burada hüquqi və fiziki şəxslər, dövlət orqanları və yerli özünüidarəetmə orqanları fəal fəaliyyət göstərirlər. Nəticədə emal olunan informasiyanın sürəti və həcmi inanılmaz dərəcədə artır, informasiyanın istehsalı, ötürülməsi və yayılması, informasiyanın axtarışı və qəbulu üçün yeni unikal imkanlar yaranır.

Informasiya cəmiyyəti işçilərin əksəriyyətinin informasiyanın, xüsusən də onun ən yüksək formasının – biliyin istehsalı, saxlanması, emalı və satışı ilə məşğul olduğu cəmiyyətdir.

Alimlər hesab edirlər ki, informasiya cəmiyyətində kompüterləşdirmə prosesi insanlara etibarlı informasiya mənbələrinə çıxış imkanı verəcək, onları gündəlik işlərdən xilas edəcək, sənaye və sosial sahələrdə informasiyanın emalının yüksək səviyyədə avtomatlaşdırılmasını təmin edəcək.

V informasiya inqilabının təzahürü olan kompüter və internet istənilən formalı informasiyalara yadda saxlamaya, qeyri-məhdud makanda yaşamağa və göləyəyə ötürməyə imkan verir. Informasiya əsasən, məzmun (siyası, iqtisadi, tibbi, hüquqi və s.) forma (mətn, audio, təsvir-rəsm, foto, video), məkan və zaman kimi xüsusiyyətləri ilə xarakterizə olunur (1). V informasiya inqilabı jurnalistika tarixində yeni səhifə açdı. Internetin inkişafı ilə onlayn media yarandı. Təsədüfi deyil ki, hər bir informasiya inqilabı müvafiq informasiya mədəniyyətini formalaşdırır.

Media tədqiqatçısı Con Pavlik "Texnologiyaların Jurnalistikaya Təsiri" adlı əsərində "Jurnalistika həmişə texnologiya ilə formalaşmış" deyə qeyd edib. Təbii ki, sənaye inqilabları da jurnalistikaya öz təsirini göstərib (6).

Birinci sənaye inqilabı suyu və buxarı istifadə edərək, istehsalı müəyyən qədər mexanikləşdirdi. İkinci sənaye inqilabı zamanı başlıyaraq elektrikdə tənəş oldu və kütləvi istehsal başladı. Nəhayət, ötən əsrin ortalarında 3-cü sənaye inqilabı (rəqəmsal inqilab) baş verdi, elektronika və texnologiya sayəsində insanlar istehsalı avtomatlaşdırma bildi. 4-cü sənaye inqilabı isə iş yerlərində ağıllı texnologiyaların tətbiq etməklə 3-cü sənaye inqilabının avtomatlaşdırma bil-mədiyi bütün sahələri avtomatlaşdırma bilər. Bu sənaye inqilabını fərqləndirən əsas cəhət onun sürəti, əhatə dairəsi və sistematik effektidir.

2000-ci illərdən etibarən rəqəmsal platformaların ortaya çıxması və sonra 2010-cu illərdə rəqəmsal əsaslı texnologiyaların inkişafı biznes sahələrində tətbiqi rəqəmsal transformasiyanın yayılmasını bir qədər artırdı. İndiyə qədər sənaye ilə cəmiyyət arasındakı əlaqəni tənzimləyən ilk inqilaba baxdıqımızda əl gücünə və maşın gücünə əsaslanan bir fəaliyyət diqqəti çəkirdi. Ancaq bu gün gəlincə məqamda informasiya cəmiyyətinin nəticəsi olaraq müdriklik və təcrübə dövrünə keçid gözlənilir.

Sənaye 4.0 inqilabına nəzər saldıqda istehsal proseslərinin idarə etmə və təkmilləşdirmək üçün sənaye dünyasına rəqəmsal əsaslı texnologiyaları yanaşmaların əlavə edildiyi görmək mümkündür. Ənənəvi iş axını metodlarının informa-

siya texnologiyaları infrastrukturunu ilə transformasiyası var. Risk baxımından da ciddi nəticələri olan bu yanaşmalar insan, sistem və obyekt arasındakı əlaqələri daha mürəkkəb, dinamik və real vaxt rejimində optimallaşdırılmış şəbəkəyə çevrildiyini göstərdi.

İnsanın istehlakçı statusuna endirilməsi və müasir sənaye istehsal sistemlərinə integrasiyası tendensiyası müasir dövrlə mərkəzləşən "insan" anlayışının "robotik sistemlər və süni sistemlər" anlayışına təkamülünə yol açmışdır. Bunu əsas argument kimi istifadə edən Yapon Cəmiyyəti 5. 0 inqilabının meyarları rəqəmsal transformasiyasını sənaye deyil, insan yönümlü şəkildə həyata keçirmək istidiklərini vurğulaıblar. 2016-cı ildə elan edilən Cəmiyyət 5. 0 inqilabına cəmiyyəti real vaxt rejimində təhlil edə bilən və bütövlükdə cəmiyyəti ən yaxşı şəkildə idarə edə bilən texnologiyalar, başqa sözlə, enerji və nəqliyyat infrastrukturunu ilə yanaşı, insan davranışını idarə edən texnologiyalar da daxildir. Society 5. 0 internet, sensorlar tərəfindən toplanan strukturlaşdırılmamış böyük məlumatları təhlil etmək üçün qabaqcıl süni intellekt sistemlərindən istifadə etmək qabiliyyəti sayəsində kibernetik sistemlərə (8) ev sahibliyi edən bir inqilab kimi qiymətləndirilir.

İstər "Sənaye 4. 0", istərsə də "Cəmiyyət 5. 0" olsun, bu cür inqilabi proseslərin reallaşması, insanların rəqəmsal transformasiya ilə ifadə olunması ənənəvi anlayışın yeni bir dönüş qədəm qoymasına xəbər verir. İnsan ehtiyacları artıq ənənəvi şəkildə deyil, kibernetik şəbəkə nizamında və qərarlara süni intellektin müdaxiləsi ilə formalaşır. İndi texnologiyası xüsusiyyətlərin sosial və ya təşkilati xüsusiyyətlər kimi istifadə edilməsi arzu edilir.

Və beləliklə İKT-nin jurnalistikaya tətbiqi, 4-cü sənaye inqilabının təsiri altında kibernetik sistemlərin genişlənməsi süni intellekt-alqoritmik jurnalistikamı formalaşdırıb.

Rəqəmsal transformasiyada medianın üzərinə gətirməli olduğu rollardan biri informasiya texnologiyalarını anlamaq və texniki vasitələrdən istifadə baxımından rəqəmsal platformalara rəqəmsallaşmanı təşviq edən məzmunun daxil edilməsi və rəqəmsallaşma çərçivəsində yeni texnologiyaların başa düşülməsi, tətbiqi baxımından faydaların təmin edilməsi ola bilər(9).

Media, xüsusən də yeni media alətləri bu prosesdə təbii ki, bir çox müsbət və ya mənfi rolları öz üzərinə götürə bilər. Bununla belə, ictimai və fərdi sahələrə texnologiya ilə bulaşması ilə media, siyasi təsirləri və sosial hərəkətliyyəti təqib edərək, sosial tendensiyaları istiqamətləndirib baxımından rəqəmsal mühitlərdə çoxsaylı fəaliyyət həyata keçirmə potensialına malikdir (10).

Rəqəmsal transformasiya adlanan bu inqilabın əsasında çevik, genişlənən və davamlı xüsusiyyətlərə malik dam yənilən global şəbəkə sistemi dayanır. Xüsusilə bu proseslərin nanotexnologiyası inkişaf, mikroelektronika ixtiraları və bioloji sistemlərlə yaxınlaşması texnososial transformasiya prosesini sürətləndirir(11). Rəqəmsal transformasiya inqilabının sosial əks olunmasında təsiri amillərdən biri olan süni intellekt, insan və cəmiyyətin bioloji münasibətlərinin təqlid etməyə başlayır.

Rəqəmsal transformasiya inqilabının geniş təsiri fərdlərin və cəmiyyətlərin vərdislərində dəyişikliklərə səbəb olub. Xüsusilə katalitik təsiri sayəsində Covid-19 xəstəliyi təqribən iki il ərzində bu prosesi sürətləndirdi və pandemiya səbəbiylə hərəkət qabiliyyəti məhdud olan insanların virtual mühitlərə, rəqəmsal dünyaya uyğun vərdislərə alışmasına yol açdı.

Jurnalistika tarix boyu informasiya texnologiyaları və informasiya inqilablarının yaratdığı imkanlardan istifadə etməklə formalaşan bir peşədir. Son dövrlər informasiya kommunikasiya texnologiyalarının (İKT) sürətli inkişafı jurnalistikada yeni istiqamətlərin yaranmasına təkan verib. Süni intellekt və təbii dil nəsl (NLG) kimi yeni, innovativ texnologiyaların tətbiqi yeni media anlayışının yaranmasında böyük rol oynayır. Bu texnologiyalar xəbərlərin toplanması, istehlakı və yayılmasına təsir göstərməsinə görə jurnalistikaya nəzərən cəpəcəpə dərəcədə dəyişikliklər gətirir(5). Son dövrlər informasiya kommunikasiya texnologiyalarının (İKT) sürətli inkişafı jurnalistikada yeni istiqamətlərin yaranmasına təkan verib.

Süni intellekt texnologiyaları xəbər sənayesində bir sıra kateqoriyalara daha çox təsir edir. Bunlar aşağıdakılardır:

- Avtomatlaşdırılmış məzmun istehsalı
- Data mining
- Xəbərlərin yayılması
- Məzmunun optimallaşdırılması

Xəbərlərin avtomatik olaraq hazırlanması alqoritmik texnologiyaların tətbiqi sahələrində ən vacibidir. Avtomatik məzmun istehsalı üçün istifadə olunan təbii dillərdən biri 2014-cü ildə Los Angeles Times adından yaradılmış "Quakebot" proqramıdır. Proqramın məqsədi Amerika Geoloji Xidmətinin məlumatlarını izləmək idi (2).

Süni intellekt jurnalistikasında məzmun istehsalında yeniliklərin əsasını "təbii dil generasiyası" və ya qısaca NLG adlandırılan texnologiya təşkil edir. Təbii dil generasiyası dedikdə rəqəmsal strukturlaşdırılmış məlumatlardan mətnin avtomatik yaradılması kimi müəyyən edilir. Bu texnologiyadan ilk dəfə 1950-ci illərdə məşin tərcüməsi kontekstində ortaya çıxan bir texnologiyadır. Xəbər media sənayesində NLG texnologiyalarından süni intellektlə birgə istifadə etməyə başladılar.

Süni intellekt texnologiyalarının jurnalistikaya tətbiqi olunması jurnalistlərin vəzifələrinin dəyişdirilməsi, artırılması, jurnalistikada məhsuldarlıq və yeni istedadların inkişafına səbəb olub. Xəbər məzmunu yaratmaq üçün NLG texnologiyalarından əlavə "Narrative Science" və "Automatic Insights" kimi texnologiyalardan istifadə olunub. Bu texnologiyalar vasitəsilə yaradılan mətnlər şəkil və qrafika əlavə edilə bilər (3). Bu alətlər NLG-dən fərqləndə, vizuallaşdırma, məzmun müxtəlifliyinin təkmilləşdirilməsi baxımından daha çox kömək edə bilər. Narrative Science proqramı insanlara məlumatların ən vacib olanını anlamağa və ünsiyyət qurmağa kömək edir. Şirkətin təbii dil generasiyası (NLG) texnologiyası məlumatları başa düşənlə, insana bənzər bir dillə çevirir.

riv və insanların məlumat savadlılığına ehtiyac olmadan dataya əsaslanmasını təmin edir. Müasirə üçün lider olan NLG-də Narrative Science Credit Suisse, Deloitte, MasterCard, kimi müştərilər və ABŞ kəşfiyyat cəmiyyətinin üzvləri ilə işləyir, onlara daha yaxşı qərarlar qəbul etmək, istədikləri daha yüksək dəyərli imkanlara yönəlmək və yaradıcılıq imkanı verir. Narrative Science-in missiyası məlumatları avtomatik olaraq güclü aktivə çevirməklə insanlara daha ağıllı işləmək və ən böyük potensialını reallaşdırmaq imkanı verməkdir.

YENİLİKLƏR

Robot jurnalistikası – avtomatlaşdırılmış jurnalistika və ya alqoritmik jurnalistika da adlanır. Xəbərlər jurnalistlər tərəfindən deyil, kompüter proqramları və Süni İntellekt (AI) proqramı tərəfindən yaradılır. Səs, ton və üslub istənilən çıxışdan asılı olaraq fərdiləşdirilə bilər. Automated Insights, Narrative Science və ya Yseop kimi süni intellekt şirkətləri artıq bu cür alqoritmləri, chatbotları və avtomatlaşdırılmış hesabat sistemlərini hazırlayıb və bütün dünyaya çatdırır.

Süni intellekt jurnalistikasına nümunə kimi Jia ilə adlı robot jurnalisti göstərmək olar. Çin Anhui əyalətindəki Elm və Texnologiya Universitetinin tərtibatçıları tərəfindən hazırlanan Jia ilə adlandırılan humanoid robot jurnalistin "Xinxua" xəbər agentliyi üçün hazırladığı reportaj və WIRED jurnalının redaktorundan canlı müsahibəsi böyük səs-küy yaradıb (4).

"Xinxua" insanabənzər robot jurnalistlərlə təcrübə aparan yeganə media orqanı deyildi. Thomson Reuters və ya Associated Press (AP) kimi global xəbər təşkilatları xəbər yazmaq üçün artıq maşın öyrənmə alqoritmlərindən istifadə edirlər. Məsələn, AP, Automated Insights proqramından istifadə edərək, hesabat xəbərləri dərc etməyə başlayıb. Həmçinin Google şirkəti Britaniyanın Press Association xəbər agentliyinə ayda 30,000-ə yaxın xəbər toplayıb yaza bilən kompüter proqramını inkişaf etdirmək üçün 1 milyon dollar qrant ayırıb.

Maşının istifadəsinin bir sıra üstünlükləri var. Məsələn, robotlar press-reizlər, məlumat xarakterli xəbərlər və ya hesabat yazmaq da "köməkçi" kimi çıxış edə bilərlər. Bununla belə, onlar rəngli bədii hekayə və dərin təhlil hazırlayır, televiziya yayımı üçün analitik proqramlar çəkmə və redaktə edə bilmirlər. Həmçinin xəbər bucağını seçmək qabiliyyətinə malik deyillər. Təsəvvür edin, Siz soyqırım qurbanları ilə danışmaq üçün robot göndərə bilməzsiniz, çünki robotlar emosional əlaqə yaratmağı bacarmırlar.

Rutin hekayələri və hesabatları avtomatlaşdırmaqla jurnalistlər hadisələri işıqlandırmaq və araşdırma reportajları kimi daha çətin işlərə vaxt ayıra bilərlər.

Bununla belə, yeni jurnalistikanın üstünlükləri ilə yanaşı mənfi cəhətlərdə xeyli çoxdur. Media sənayesində daha çox iş yerlərinin itirilməsi ilə bağlı qorxulardan başqa, avtomatlaşdırılmış jurnalistikanın etibarlılığı və keyfiyyəti və alqoritmlərdən istifadə ilə bağlı açıq narahatlıqlar var. Süni intellekt media peşəkarı üçün vacib aspektlər olan yaradıcılıq, ümum və ya xəbər otağında tənqidi düşüncə kimi insan bacarıqlarını əvəz edə bilməz.

NƏTİCƏ

Nəticə olaraq demək olar ki, texnologiyanın sürətli inkişafı bütün elm

sahələrində olduğu kimi jurnalistikada da öz təsirini göstərib. Tarix boyu texnologiyanın inkişafı jurnalistikanın təkamülündə böyük rol oynayıb. Hazırda süni intellekt texnologiyalarının jurnalistikaya təsiri artırılır və müsbət, mənfi cəhətləri tədqiq olunur. Texnologiya və ya «Robotlar işimi götürəcəkmidi?» sualına cavab verməli olsaq, Oksford Universiteti və Deloitte tərəfindən hazırlanmış araşdırmanı təqdim edə bilərik. Araşdırmaya əsasən yaxın iyirmi il ərzində jurnalistlərin robotla əvəzlənmə riski 11 faizdir. Bu, araşdırma kuryerlər arasında 94 faiz, satış nümayəndələri arasında isə 25 faizdir (4).

Həmçinin süni intellekt texnologiyalarının inkulziv jurnalistikaya tətbiq olunması gələcəkdə jurnalistikamın daha da inkişaf etməsinə şərait yaradacaq. Qeyd edim ki, Robot reportajları bizim peşəmizin gələcəyi ilə bağlı yeni müzakirələrə səbəb olur və bu jurnalistikanın təkamülü üçün müsbət haldır.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT

1. Kathleen L. Endres, Evolution of Journalism and Mass Communication Journalism and Mass communication – vol. I
2. Tofiq Süleymanov, Təhmimə Qasimova, Malahat Paşayeva, Aliya Cəbrayilova // "İnformasiya cəmiyyətində informasiya mədəniyyətinin formalaşdırılması məsələləri" / İnformasiya təhlükəsizliyinin multidisiplinlər problemləri üzrə II respublika elmi-praktiki konfransı, 14 may 2015-ci il
3. Ktenidis, E. Algorithmic Journalism: Current Applications and Future Perspectives / E. Ktenidis, A. Veglis // Journalism and media. – 2021. – № 2. – C. 244–254.
4. Lokot, T. News Bots: Automating news and information dissemination on Twitter / T. Lokot, N. Diakopoulos // Digital Journalism. – 2016. – № 4. – C. 682–699.
5. https://symposium.org/robo-reporters-the-end-of-the-story-for-journalism/
6. Thurman, N. When Reporters Get Hands-on with Robo-Writing: Professionals consider automated journalism's capabilities and consequences / N. Thurman, K. Dörri, J. Kunert // Digital Journalism. – 2017. – № 5. – C. 1240–1259
7. John Pavlik, Journalism and New Media, 2001
8. Deguchi, A., Kajitani, S., Nakajima, T., Ohashi, H., & Watanabe, T. (2020). From monetary to nonmonetary society. In Hitachi-UtTokyo Laboratory (Ed.), Society 5.0: A People-centric Super-smart Society. Springer Open.
9. Ezziane, Z. (2007). Information Technology Literacy: Implications on Teaching and Learning. Educational Technology & Society, 10 (3), 175–191.
10. Köchler, H. (2017). Idea and Politics of Communication in the Global Age. In Y. K. Mike Friedrichsen (Ed.), Digital Transformation in Journalism and News Media (pp. 7–15). Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-27786-8_2
11. Castells, M. (2004). Informationalism, networks, and the network society: a theoretical blueprint. In Manuel Castells (Ed.), The Network Society: A Cross-cultural Perspective (pp. 3–49). Edward Elgar

Sunbul Zalova

The information revolution and evolution of journalism

Summary

The article provides information about the impact of technology on the development of journalism and the information revolution. Also, the development of technology, the current situation regarding the application of technology to journalism, and the problems encountered in this direction were the objectives of the research in the article. Examples of ICT journalism widely used in international media are shown. Information was provided about newly emerging media trends with the application of technology and artificial intelligence to journalism. The article also examines the history of the journalism profession and mentions the role of technology in the development of the media. The concept of the information revolution, the development of technology, and its application to journalism were reported. Academic research on the information revolution has been reviewed. Throughout history, it has been shown how technology plays an important role in the development of journalism. Also, along with the information revolution, the impact of the industrial revolution on journalism was investigated.

The prospects of applying ICT to journalism and the problems it can create have been studied. The application of technology to journalism can provide a new form of information gathering, preparation, and dissemination, i. e., information processing.

Keywords: information revolution, information technologies, industrial revolution, Artificial Intelligence, NLG technologies, Robot journalism

Сунбул Залова

Информационные революции и эволюция журналистики

Резюме

В статье представлена информация о влиянии технологий на развитие журналистики и информационных революций. Также развитие технологий, современная ситуация с применением технологий в журналистике, проблемы, возникающие в этом направлении, явились объектом исследования статьи. Показаны примеры ИКТ-журналистики, широко используемые в международных СМИ. Была предоставлена информация о новых тенденциях в СМИ с применением технологий и искусственного интеллекта в журналистике. В статье также рассматривается история профессии журналиста и упоминается роль технологий в развитии СМИ.

Сообщалось о концепции информационных революций, развитии технологий и их применении в журналистике. Были проанализированы академические исследования информационных революций. На протяжении всей истории было показано, как технологии играют важную роль в развитии журналистики. Также наряду с информационными революциями было исследовано влияние промышленных революций на журналистику.

Изучены перспективы применения ИКТ в журналистике и проблемы, которые они могут создать. Применение технологий в журналистике может обеспечить новую форму сбора, подготовки и распространения информации, то есть

Müasir Azərbaycan mediası – peşəkarlıq standartları və yeni tendrlər. Respublika elmi-praktik konfransı
процесс обработки информации.

Ключевые слова: информационные революции, информационные технологии, промышленные революции, искусственный интеллект, NLG-технологии, роботажурналистика